

Jegyzetek

1. BABITS MIHÁLY LEVELEZÉSE. 1907–1909. S. a. r. Szőke Mária. (A továbbiakban: BML II.) 158.
2. Babits Mihály: EMLÉKEZÉS. (A költő beszéde az Osvát Ernő ünnepére.) *Nyugat*, 1923. I. jún. 16. 11–12. sz. 726.
3. Kemény Simon: A HOLNAP. *Nyugat*, 1908. okt. 1. 19. sz. 216.
4. Schöpflin Aladár: BABITS MIHÁLY ÉS A NYUGAT. In: BABITS EMLÉKKÖNYV. Szerk. Illyés Gyula. *Nyugat*, 1941. 225.
5. Gellért Oszkár: EGY ÍRÓ ÉLETE. Bp., 1958. I. 213.
6. Fenyő Miksa: A NYUGAT HÚSZ ÉVE. *Nyugat*, 1927. I. jan. 1. 1. sz. 8.
7. Elek Artúr: BABITS MIHÁLY ÉS KORTÁRSAI. In: BABITS EMLÉKKÖNYV, 231.
8. Gál István: BABITS ÉS AZ ANGOL IRODALOM. Debrecen, 1942. 122.
9. Nemeskéri Erika: A NYUGAT TEKINTETES SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *Kritika*, 1979. 8. sz. 6–16.
10. A címzett kérdését egy korábbi dolgozatomban tisztáztam: „KÉREM, KÜLDJE LE NEKEM ÖSSZES MŰVEIT”. BABITS VÁLASZA OSVÁT ERNŐ FELKÉRÉSÉRE. *Irodalomismeret*, 1996. 3–4. sz. 98–104.
11. BML II. 168–169., 386.
12. Uo. 128.
13. Uo. 136.
14. Uo. 84.
15. Uo. 111.
16. Uo. 126.
17. Uo. 135.
18. Uo. 128.
19. Uo. 134.
20. Uo.
21. JUHÁSZ GYULA LEVELEZÉSE. 1900–1922. S. a. r. Belia György. Bp., 1981. 196.
22. BML II. 136.
23. Uo. 144.
24. Uo. 156.
25. Uo. 157.
26. Uo. 166.
27. Uo. 146.
28. Uo. 154.
29. Uo. 157.
30. Uo. 166.
31. BABITS MIHÁLY KÉZIRATAI ÉS LEVELEZÉSE. Összeállította: Cséve Anna, Kelevéz Ágnes, Melczer Tibor, Nemeskéri Erika. 1993. 266–267.; BABITS MIHÁLY LEVELEZÉSE. 1890–1906. 1998. S. a. r. Zsoldos Sándor. 202–234.; 255–266. (A továbbiakban: BML I.)
32. BML I. 236–242.
33. BABITS–JUHÁSZ–KOSZTOLÁNYI LEVELEZÉSE. S. a. r. Belia György. Bp., 1959. Akadémiai Kiadó, 134–136.; a BML I. tévesen különálló levélként tünteti fel (267.; 528.), pedig a francia szöveg értelme és Kosztolányi válaszevele egyértelművé teszi a küldemény és a francia verses levél összetartozását.
34. BML I. 270–271.
35. BML II. 78–79.
36. Babits Mihály: EMLÉKEZÉS. I. h. 726.
37. BML II. 182.
38. *Nyugat*, 1923. I. jún. 16. 11–12. sz. 740.
39. Babits Mihály: EMLÉKEZÉS. I. h. 726.

Rába György

BABITS, A HÉTKÖZNAPI ÜNNEPEK KÖLTŐJE

Babits költői pályakezdését tárgyalva kinagyítottam A VILÁGOSSÁG UDVARA poétikai univerzumát. A vers kiindulópontja nyers, sőt visszatetszőnek is nevezhető: a *lichthóf* tojásbéjjel, cseréppel, ronggyal, mindenféle szeméttel teli. Babits az üledékes vakudvar környezetrajzát fokozatosan egy hősköltemény előadásával a tudat alatt bomló élet szimbolikájává tárgyiasítja. Már a könyvet öltött fejtegetésben fölvettem, hogy ez a

poétikai eljárás eszembe juttatta Eliot *objective correlative* elméletét, a tárgyi megfelelés elvét: a költő a dologi világ vagy egy esemény fogalmi tengelyére fűzött képzetekkel a tapasztalat leírásánál tágabb, nagyobb értékrendű jelentést objektivál, így A VILÁGOS-SÁG UDVARA akár Raszkolnyikovra emlékeztető működését.

Babits ismerte Eliot műveit; Kabdebó Lóránt mutatott nekem egy Szabó Lőrinc naplójából származó gépelt lapot, melyen a halálos beteg Babitsnál tett látogatásáról adott számot. A naplórészlet kettejük időszerű világnézeti különbségét örökítette meg. Babits akkor – ez 1941-ben lehetett –, beszédképességét ideiglenesen visszanyerve, a humanista eszmék győzelmét jósolta. Amikor látogatója betoppant, Eliot drámáit olvas-ta, mégpedig a kórusokat. Olvasmánya nyilván a MURDER IN THE CATHEDRAL (GYILKOS-SÁG A SZÉKESEGYHÁZBAN) volt: ez a dráma tartalmaz jelentős kórust. A tény önmagában nem bizonyítja Eliot életműve teljes ismeretét, még kevésbé az 1919-ben megjelent Hamlet-esszéjét: Eliot ott tette közzé elméletét. Ezért csak poétikai rokonságról van szó, ami a magyar irodalmi jelenséget világítja meg jobban.

Babits az I. világháború utáni költészetében többször is élt ezzel a poétikai eljárással. Példa rá a SZIGET ÉS TENGERT-BEN (1923) olvasható ÁDÁZ KUTYÁM. (Előszőr *Magyarország*, 1924. augusztus 17. L. Stauder Mária–Varga Katalin: B. M. BIBLIOGRÁFIA. 1998. 162. Továbbiakban az első közlések forrása ez a kiadvány.) A vers főszereplője a költő sima szőrű foxterrierje: salátáságyások közt csirkét kerget, időnként elcsavarog, majd megviselten visszatér kölcsönösen szeretett gazdájához. A hatszor hatsoros, párrímes sorokból álló és az eb nevét refrénként visszhangoztató vers első fele Ádáz „bemutatása”, a második ebből bontja ki a gondviselő hatalom megnyilvánulását, melyhez a kutya ösztönösen, gazdája irracionális bizalommal ragaszkodik: „*égi gazda, bosszú, megbocsátás, / s úgy nem értem, mint te engem, Ádáz!*” Ahogy az ebsors viszontagságait: a vadász-ösztön kiélését, a kóborlást meg az időjárás és a marakodások próbatételeit érzékeltető költő teleologikus gondolatokra vált át, a köznapit a magasztossal ütköztető, ifjúkori poétikájához híven alakítja ki az ellentétes elvek szomszédságát. Az első rész életkép lehetne, de a második a bölcsélet magaslatára emeli, az eleve elrendelés meggyőződé-séhez, Augustinus szellemében.

„*Minden vers Napló, elmúlt napok ízeivel, eseményeivel és szorongásaival teli napló*” – írta Török Sophie, és, mint előtte Illyés, még korábban Rédey Tivadar, ő most más összefüggésben használva a fordulatot, „*lírai hitel*”-t emleget, számos vers ihlető forrását nevezve meg különböző tapasztalatokban. (T. S.: KÖLTÉSZET ÉS VALÓSÁG. Ny, 1933. II. július 1–16. 11.)

Ádáz kutya egy másik Babits-versnek is szereplője. (L. AZ ISTENEK HALNAK, AZ EMBER ÉL kötet nyitányául, kurziváltan.) „*Mint a kutya silány házában, / legeslegutolsó a családban, / kiverten és sárral dobáltan, / és mégis híven és bátran / kiált egyedül a határban / fázva és szeleknék kitértan...*” „*Ez a kutya élt, ez a silány ház valóságos formáival kínozza szemét. Magunk tákoltuk össze hulladékfákból, alacsony lett, és szegény Ádáz alig bírta alája kaparni magát. Ügyetlen ács munkánkból kiálltak a szögek, nyomták és fölvérezték a nyugtalan s mindig haragvó szegény állatot*” – emlékszik Török Sophie, de levonja a poétikai következtetést is: „*Mindez nincs benne a versben, nem is fontos tudni. De a vers e kínzó látványból vette iránnyát...*” (T. S.: i. m. uo.)

Ugyanennek a versnek van a lírai hitelt szemléltető másik motívuma is, mely tanul-ságos komparatista összevetésre ad lehetőséget. „*Nagy almáriumaimban néha / szalagokat találok, léha / csecsebecsét. Fakó, únt, méla / régi divatok maradéka, / régi gazdagság bús hagyatéka. / S szölok: »Gyermekeim, ti hangok, / vegyetek föl néhány cafrangot.«*” A motívum

valóság tartalmát így idézi föl Török Sophie: „*Itt magamat ismerem meg, régi rongyok, selymek, szalagok közt szorgos rakosgatásban.*” (I. m. uo.) Hasonló katalogizáló, leltárszerű felsorolásra bukkanunk Eliot ANIMULA c. versében: „*Isten kezéből jön az együgyű lélek / várja lapos világ, a zaj, a fény, / homály, nedv, szárazság, a hó, a fagy; / széklábak, asztallábak közt mozog...*” (Vas István fordítása.) Eliot a léleknek a kisszerű dolgok közti tévelygéséről ad számot, verse a metafizikumtól halad a hétköznapiakon át a végkicsengésig, Babits viszont a tárgyi valóságból, a kutya keserveiből a vénség panaszáig, majd az emberi-alkotói esendőséget követő, irracionálisan is csupán reménybeliségig. Két ellentétes irányú képzetrajzás: Elioté „*dissociation of sensibility*”, Takács Ferenc fordításában „*érzékelésmód széttagolódása*” (T. F.: ELIOT A KÖLTŐI NYELVHASZNÁLATRÓL. 1978. 11.), Babitsé ezzel szemben éppen a képzetrajzás fürtösödésével az élet bőségét költői témájába hasonlítva érkezik el hol fokozatosan, hol, mint ezt látni fogjuk, hirtelen átcsapással, bölcseleti vagy lélektani problémákhoz. A két rokon, de eltérő irányú poétikai eljárás közt nincs értékkülönbség.

1929-ben került forgalomba AZ ISTENEK HALNAK, AZ EMBER ÉL, de Illyés az Athenaeum összkiadása alapján már 1928. december 1-jén cikket adhatott róla közre a *Nyugatban*. A kötet több, tárgyi kapcsolatból kikerekedő, lélektani-bölcséleti problémába átnövő verset tartalmaz. A GAZDA BEKERÍTI HÁZÁT 1923. október 16-án jelent meg a *Nyugatban*, a SZOBAFESTÉS ugyanazon év október 25-én a *Magyarországban*. Az előbbi alcíme zárójelben: *Új barbár század jövetelére*.

Babitsék Esztergom-Előhegyen, a város fölé magasodó dombon vásároltak telket, és építettek ott föl kis nyári lakot. Versében a költő újonnan emelt léckerítését szemléli, és, mondhatnók, földhivatali funkcionalitását hozza szóba: „*ők a törvény, ők a jog*”, jelentheti ki okkal a deszkákról. A kerítés a tulajdon, az elért eredmények, a kert termésének őre, ám a szemlélő ráocsúdik, október hidegét és utána a telet sem rekesztheti ki. A leírás így csap át szimbolikába, a csak jelképesen óvó kerítés látványa a mindinkább elembertelenedő, vandál szellem elleni tiltakozásba. 1925-ben vagyunk: ami ellen Babits fölemeli költői szavát, az időszerű fogalommal „*a tömegek lázadása*” (Ortega), a soförtípus (Keyserling), bár sorait olvasva mai ésszel a világrontó diktatúrák jóslatának érezzük. Más szempontból AZ ISTENEK HALNAK a tárgyi kapcsolat átlényegülésének szép példája: hétköznapi tapasztalatból egy vészjósló társadalmi jelenség elleni figyelmeztetésbe nő át.

A SZOBAFESTÉS az otthon ismeretesen ideiglenes földülésének folyamatrajza. Maga a festés, közismerten, „*a régi szín*” lekaparásával kezdődik, de a tevékenység folyamatának elbeszélése, ahogy a szenny „*átüt, mindig átüt*”, a lélek alvilágából tár föl vétkeket, hibákat, és válik a vers a lelkiismeret szimbólumává. Vörösmartyról vallotta Babits, a szimbólum elsődleges lelki tény. (Vö. B. M.: A FÉRFI VÖRÖSMARTY. Ny, 1911. II. 1047.) És valóban, a vers nyitánya, jóllehet a fölfordulást festi a lakásban, már a lelkifurdalás könnyörtelenségével hatja át a látványt: „*A sodronyok bús bordaként merednek. / A rézágyon tótágast áll az asztal. / A falak most vetkőznek, nedvesen, / hidegen és csúnyán, mint a halottak.*” Az érzékletes részletek halmozódása mindinkább fantasztikumba hajlik át, és a pszichés tetemrehívást sugallja.

A MADONNA FAKÍRJA (Ny, 1923. december 16.) a föltehetően gyors közlés alapján a költő valamilyen fővárosi benyomásából született meg. (L. később AZ ISTENEK HALNAK, AZ EMBER ÉL kötetben.) Ahogy Babits föltekintett egy barokk templom volutás párkányára, és itt az építészeti műszó csigavonalas oszlopfőre utal, a földről szemlélődő és

otthonát a magasságban tudó Madonna ellentétes helyzete mint tárgyi kapcsolat ihlette az esendőség sirámát. Testi helyzetét létföltételeivel, a korabeli embersors földön ülő kiszolgáltatottságával azonosítva képzeiteit a nyomorúság élénk disszociációjával fűzi föl.

Igazi életképként fejlődik ki a kicsiny, mindössze tizennégy soros remeklés, a VASÁRNAPI IMPRESSZIÓ, AUTÓN. (*Magyarország*, 1927. december 25.) Ahogy a cím akár csalimesébe illőn jelzi, a befejező sorig impresszionizmusnak is fölfoghatnánk a költemény stílusát. A költő Baumgarten alapítványbeli kurátortársát látogatja meg autón. Az utazás vizuális élményei filmszerűen bontakoznak ki, a természeti és emberi világ képei egymás után, és torkollnak a befejező sor váratlanságával, épp, mert a vidék itt-ott humoros rajzának hangulatát fölforgatva, lételméleti, nehéz költői kérdésbe: „*Ki mondja meg, mi az élet? Mi élünk-e vagy ők élnek?*” A kérdés látszat és valóság dilemmáját élesíti ki. Az úton levők filmszerűen átélt, realisztikusan megjelenített pillanatképei jelentik-e a valóságot vagy a látványt tudatunkban földolgozóké? De amíg a kérdés fölvetődik, köznapi képek váltakoznak groteszk mozzanatokkal, és így az élet tarkasága tárul élénk. A hangnem humoros, eszközei változatosak. A lombjukat vízbe lógató fák épp mivel fűzek, vén szűzek, fürtjüket kifűzve mártják a habokba: a párhuzam mulatságosságát alliteráció mélyíti el. A hanghatások szerepének fölcserelése szintén a derűs színezetet harsányítja: „*lud-felhő zubbán körültünk, barnán gágog vissza tülküink*”. Ráadásul még szünesztézia is! És közben a sorok belső rímei a sebes haladás lüktetését érzékeltetik. Az életkép csak mintegy búcsúzóul villantja föl, ám annál sebzőbben a tapasztalat „titkát”. A vers nem él a szimbólum jelentést kiemelő erejével, viszont a költői elbeszélő rész sokszínű bőségének éles átfordulása nyugtalanító kérdésbe a „tárgyi megfelelés” eljárásának mindkét pólusát kölcsönösen kidomborítja. Babitsról huszonöt éve írt pályaképemben még úgy láttam, a világ földözött képeim átdereng a mögöttes, szimbolikus jelentés fénye, de most inkább ellentétet észlelek a realista leírás és a záró, költői kérdés közt.

Kortársaim közül ki emlékszik a csillárról függő, enyvezett légyfogó pántlikára? Ez a naturáisan undorító tárgy váltja ki a ZENGŐ LÉGYPOKOL (*Pesti Napló*, 1930. augusztus 24.) képzetfürtösödését. „*Fekszel az ágyon s nézed félsötét / betegszobád meszelt mennyezetét*”: ez a vers önfényképezett beszédhelyzetének nyitánya, ez terjed át mind feszültebben a földi lét szorongató életérzésébe. Előbb a mennyezet „*mint az élet pusztasága nyúl*”, aztán egy koromfoltot Polinéziának láthatunk, majd a ragacsos szalagot „*egy semmibe-lógó sivatag*”-nak, és a költő az enyves szalagra tapadt legyekről kimondja: „*halálig tartó kínjuk zengeti*” a pántlika. Ad fortissimum a látvány azt sugallja, „*röpiül a Föld, a zengő légypokol*”. A zárlat, az emberi sors reménytelenségét festendő, visszatér a környezetrajzhoz, a nyárvégi esőhöz és tapasztalati modalitásához: „*mindent valami úgy magányba zár / szennyesen és puhán a sár, a sár*”. Képzetek labirintusain világjáró fantáziájával így talál oda Babits egy nyersen hétköznapi látványtól filozófiai súlyú döbbenethez.

Otthonában, szőnyegét taposva ismét az önfénykép valóságos mozzanatából fejlődik a CSAK POSTA VOLTÁL. (*Ny*, 1932. I. 1.) A kompozíció analógiásan sort kerít az utcai sétára, hanglemezfölvételre, régi emlékekre: Fogarasra, a szülővidékre, külföldi vándorutakra, bár az utóbbiak, gyöngyülvén a felsorolásban, kevésbé név szerintiek. A végkicsengés a személyiség megkérdőjelezése a Taine jegyében fölfogott „milió” Babits általi értelmezése szerint a jövőnek hurkot dobó múlt nevében, bár a képzetbe belejátszhat Bergson tanítása is a teremtő fejlődésről. Mindenesetre a költő szőnyegén hagyott nyomáról nyilvánítja ki: „*Nem magad nyomát veted: csupa nyom vagy / magad is, kit*

a holtak lépte vet.” A vers kifejtése klasszikus példája a „tárgyi megfelelés” poétikai eljárásának.

A KEDVES ARCKÉPÉRE (*Pesti Napló*, 1932. január 31.), utóbb rag nélkül, a familiáris ihlet hímporát letörölve a cím megváltoztatásával rámutat a vers delelőjére, látszat és valóság ellentétének lételemleti, egyszersmind lélektani talányára. „*Hirtelen amint a szobába léptem, / előttem ült a drága valaki*”: indul ezúttal a gondolatmenet, és elérkezik a dologi tárgytól a költői kérdéshez: „*Ismerlek?... Kép vagy: lehetünk-e mások / egymásnak, és ki lát a kép mögé?*” A vers még egy strófával bővebb, de szerintem ezt már a költő érzelmi kapcsolata sugalmazta, a csattanó az utolsó előtti szakasz. Azt a lélektani problémát, melyet a portré hoz felszínre, a modern pszichológia a személyiség és imágója különbségében tartja számon, lévén az utóbbi olyan statikus klisé, „*amelyen keresztül a szubjektum a másik személyt megragadja*”. (J. Laplanche–J. B. Portalis: A PSZICHOANALÍZIS SZÓTÁRA. 1994. 224.) A vers tanúsága szerint a kép kerete a személyiségnek a szeretet számára is áttörhetetlen szimbóluma. Ady: *Észak-fok, titok, idegenség*: ugyanaz a probléma.

Nem kívánom a céh és az olvasók untatásáig szaporítani a „tárgyi megfelelés”-ek verstípusát, holott akad még rá példa a késeiek közt. Természetesen nem ez az egyetlen kompozíciós elv, melyre Babits versei épültek. Ahogy egyre gyakrabban írt esszét, sok versének stílusa, szemlélete is esszéisztikus lett. A RESTSÉG DICSERETI-ről fölfedtem, hogy eredetileg esszének készült, aztán írója ráébredt, a tárgy költeménybe való, több fordulatot át is vett a későbbi versbe. (L. először B.-PRÓZÁBÓL B.-VERS. In: MINT KÜLÖNÖS HÍRMONDÓ. Tanulmányok és dokumentumok B. M.-ről. Szerk. Kelevéz Ágnes. 1983. 7–19.) Hasonlóképpen esszéisztikus a POLITIKA, A FELNÖTT KARÁCSONY, HAZÁM!, AZ ISTEN ÉS ÖRDÖG, hogy a teljesség igénye nélkül csak mustrára hivatkozzam. Több más típusú verse önvizsgálat, a lét adottságainak faggatása, így a ZÖLD, PIROS, SÁRGA, BARNÁ, AZ ELBOCSÁTOTT VAD, INTELEM VEZEKLÉSRE, EMLÉKEZÉS GYERMETEG TELEKRE.

Ha visszagondolok a fiatal Babits verstárgyaira, dicsőítette a szépséget (ÓDA A SZÉPSÉGRŐL), elmerészkedett a fantasztikumba (ATLANTISZ, FEKETE ORSZÁG), szembenézett a modern élet különöségeivel (MOZGÓFÉNYKÉP) csakúgy, mint az antikvitással (HÉPHAISZTOSZ, A DANAIÁK) és nem utolsósorban az idegen föld varázsával (SAN GIORGIO MAGGIORE, ITÁLIA). A szecesszióra jellemzően a művészetek édeni vonzásának is engedett (PICTOR IGNOTUS, HEGESO SÍRJA). Érzékletességének tanúsága szerint kinyilvánította éhségét a matériára, de felszínre tört már, Szabó Lőrinc szavával, „*ágasbogas*” gondolkodása is. (Sz. L.: A KÖLTŐ. B. EMLÉKKÖNYV. 1941. 11.) Ám a világháború előtti Babitsot az ünnep csábította, a rendkívüli, a furcsa, később azonban gondolatmeneteinek gazdag kiteljesedését követve, a „tárgyi megfelelések”-kel megérkezett a hétköznapi ünnepeiig, a lét, a lelki élet, az erkölcs problémáinak megragadásához, akár még a tragikumot is ideértve, hiszen a gyásznak is van ünnepe. Verstípusának kialakítására, meggyőződésem szerint, Bergsonnak az életlendületről kifejtett tanítása bátorította, noha nem illusztratív, nem tételes. Persze minden hatás természetéhez tartozik, hogy bárki valamirevaló alkotóban megvan a készség valamely ösztönzés befogadására. Ezt a verstípust épp szimbolikus szemlélete óvja meg az allegóriától, minthogy utóbbi fokozatai a köznyelv szókinccsével kottázhatók, a szimbólum ezzel szemben a képzetek szabadabb mozgásának nyit utat, a disszociáció Babits ifjúkora óta hangoztatott eszményének, a tarkaságnak engedvén teret.

Babits ismeretlen költő. Versei, ki gondolja, teli vannak még földes részletekkel, motívumokkal, ahonnan aztán messze vagy a magasba lendül. Unokanővére, a filozófus Dienes Valéria úgy emlékszik, Babits gyerekkorában minden falevelet megkóstolt, hogy ízüket megismerje. A költőben ezt a tovább élő magatartást „*kérdőjel-állapot*”-nak mondja. (ILYENNEK LÁTTAM. Magvető Almanach, 1966/1. 243–260.)

Az anyagi világból vett, szenzuális kiindulópontból Babits disszociációs eljárással (Dienes Valéria „*különböző eszméletsíkokat*” emleget) teszi mélyebb értelművé, egyszerűsmind gazdagabbá már fiatalkori költői látományait. Ezt a szemléletformát valósítja meg az AESTATI HIEMS és a SZŐLLŐHEGY TÉLEN s még inkább a SAN GIORGIO MAGGIORE, ez a Velence panorámáját magaspontról megörökítő vers, mely a tragikus vétség élményébe nő át, továbbá a SUNT LACRIMAE RERUM vagy most már csak példaként a MERCERIA, a próbabábu, a felemás emberi alak metafizikai távlatú megjelenítése: csupa fiatalkori vers. Babits több elméleti vonatkozású esszéjében nyilatkozik erről a szemléletformáról, mellyel utóbb a világirodalmat Eliot fogja megajándékozni. A JÁTÉKFILOZÓFIÁBAN (eredeti címe: MESE A NAGYVILÁGRÓL. Ny, 1912. I. 991–1009.) a szétnyitott színes legezővel és a „*harmonika gyanánt*” széthúzott kártyákkal példázza a legfőbbnek ítélt művészi eszményt, a tarka többes jelentést, melyet Plótinoszra utalva „*zarándokút*”-nak nevez. Az utolsó két nagy évtized disszociációs szemléletű verseihez konkrét előzményül A VILÁGOSSÁG UDVARÁ-t említjük.

Vári György

EGY NEVEZETES VITÁRÓL, HETVEN ÉV TÁVLATÁBÓL

Szegő Jánosnak és Szűcs Zoltán Gábornak

Németh László és Babits Mihály híres vitáját szerettem volna ebben az írásban értelmezni, azonban a vitaálláspontok olyan mélyen gyökerestek szerzőik életművének egyéb darabjaiban, értelmezéstörténetük szintén olyan mértékben terheltek bizonyult ettől a kontextustól, hogy végül ezen a vitán túl és innen meglehetősen sok mindennről kell beszélnem. A vita értelmezéstörténetének nem kis szeletét joggal lehet használat történetnek vagy még inkább ismétléstörténetnek nevezni, miközben jól tudjuk, hogy a használat is értelmezés, és az ismétlés soha nem lehet tökéletesen azonos. Ami a használatban és különösen az ismétlésben többnyire reflektálatlan marad, és azonnal új értelmezést hív elő, az maga a választott értelmező gesztus. Ez a gesztus arra tör, hogy eltüntesse saját értelmezés voltát, hogy helyzete, mely szükségszerűen különbözik az eredeti vitahelyzettől, lényegileg azonosnak tűnjék vele. Sőtér István Babitsról írott nekrológiájában, tehát a recepció történet elég korai szakaszában megállapítja, hogy a költő „*példája elsősorban erkölcsi példa, s ennek fényében még művének irodalmi jelentősége is csaknem mellékessé válik*”.¹ Ez jóslatnak bizonyult, méghozzá ritka